

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Ανθρωπιστικών Επιστημών		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ		ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Β'
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΔΥΣΗΣ: Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
Διαλέξεις και ερευνητικές ασκήσεις	3	15	
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο (δ).</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>γενικού υποβάθρου, ειδικού υποβάθρου, ειδικεύσης γενικών γνώσεων, ανάπτυξης δεξιοτήτων</i>	Ειδικεύσης γενικών γνώσεων		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	ΟΧΙ		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	ΕΛΛΗΝΙΚΑ		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://history.ionio.gr/postgraduate/documentation/studies/modern-history/		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με το Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και το Παράρτημα Β
- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος «Μεταξύ Ανατολής και Δύσης: Ο κόσμος της Μεσογείου» οι φοιτητές θα έχουν μελετήσει και εμβαθύνει στην ιστορική εξέλιξη του Μεσογειακού κόσμου ως πεδίου κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών ανταλλαγών και συγκρούσεων κατά τη νεότερη περίοδο

Συγκεκριμένα, με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές:

1. Θα είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν κριτικά γεγονότα και εξελίξεις στην ιστορία μέσα από την ανάγνωση βιβλιογραφίας και μελέτης των πηγών.
2. Θα μπορούν να αναπτύξουν με σαφήνεια και τεκμηριωμένα σε γραπτό κείμενο την άποψή τους σχετικά με θέματα που αφορούν στην ιστορική περίοδο που αναλύεται στο μάθημα.
3. Θα μπορούν να θέτουν ερωτήματα και να διαβάζουν με κριτική ματιά τις πηγές.

- 4 Θα είναι σε θέση να συνδυάζουν γνώσεις από διαφορετικά ιστορικά περιβάλλοντα και να συνθέτουν ενιαία εικόνα
5. Θα έχουν τις αναλυτικές και συνθετικές ικανότητες να εκπονήσουν διδακτορική διατριβή.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα;

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών

Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις

Λήψη αποφάσεων

Αυτόνομη εργασία

Ομαδική εργασία

Εργασία σε διεθνές περιβάλλον

Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον

Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων

Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα

Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον

Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας και

ευαισθησίας σε θέματα φύλου

Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

.....

Άλλες...

.....

Προαγωγή της ελεύθερης και δημιουργικής σκέψης, ανάπτυξη της συνδυαστικής και αναλυτικής ικανότητας, αυτόνομη και ομαδική εργασία, εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον, παραγωγή νέων ερευνητικών ιδεών, σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα, άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής, ανάπτυξη ηθικής υπευθυνότητας, καλλιέργεια αισθητικών κριτηρίων.

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Κεντρικός θεματικός άξονας του μαθήματος είναι η Μεσόγειος ως χώρος οικονομικών, και πολιτισμικών ανταλλαγών μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Οι παραδόσεις που προκύπτουν είναι διαρθρωμένες ως εξής:

1. «Η Μεγάλη Θάλασσα»: ιστοριογραφία, ετερότητες και αυτοπροσδιορισμοί

Διδάσκων: Φώτης Μπαρούτσος

Η ιστορία της Μεσογείου παραμένει ιδιαίτερη ελκυστική, με αποτέλεσμα να παράγονται διαρκώς έρευνες και ερμηνείες για τη διαμόρφωση της ιστορικής της οντότητας. Θα προσεγγίσουμε τις ερμηνείες που έχουν αναπτυχθεί για τον μεσογειακό κόσμο ανιχνεύοντας τα συστατικά στοιχεία και τις ιδιαιτερότητές του με στόχο την αποτίμηση των θεωριών που προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την πρόσληψη έννοιας της Μεσογείου.

2. Από την οικονομία του εμπορίου στην οικονομία της παραγωγής

Διδάσκων: Φώτης Μπαρούτσος

Στο ευρωπαϊκό φαντασιακό η σχέση της δυτικής με την ανατολική Μεσόγειο έχει συναφθεί από την εμπορική λειτουργία των ιταλικών πόλεων-κρατών. Πρόκειται, όμως, για περιορισμένη αντιμετώπιση τόσο της οικονομίας αρθρωμένης με βάση τον γεωγραφικό παράγοντα όσο και του εμπορίου που περιορίζεται στη λογική της κερδοφορίας. Ο κρίσιμος παράγοντας που ενοποιεί ή θρυμματίζει τις συνεκτικές λειτουργίες της οικονομίας είναι η παραγωγή. Και γι' αυτό θα εξετάσουμε τις πραγματικές διαστάσεις της οικονομικής λειτουργίας στη δυτική Ευρώπη σε σχέση με την αγροτική και βιοτεχνική παραγωγή και τις γεωγραφικές διαστάσεις του εμπορίου.

3. Οι πόλεις -λιμάνια: Θεσσαλονίκη και Σμύρνη κατά τη νεότερη περίοδο (15^{ος}-18^{ος} αι.)

Διδάσκουσα: Σοφία Λαΐου

Η ενότητα πραγματεύεται την ανάπτυξη δύο σημαντικών πόλεων στην ανατολική Μεσόγειο στις οποίες συμβίωναν άνθρωποι διαφορετικών εθνοτήτων και θρησκειμάτων στο ευρύτερο πλαίσιο της οθωμανικής κυριαρχίας. Παρουσιάζεται η ανάπτυξη των δύο πόλεων και η θέση τους στο διεθνές εμπόριο.

4. Πειρατεία, κούρσος και δουλεμπόριο.

Διδάσκουσα: Σοφία Λαΐου

Η ενότητα πραγματεύεται το χώρο της Μεσογείου ως πεδίο πειρατικών και κουρσάρικων επιδρομών και οικονομικών συναλλαγών με αντικείμενο τις λείες και τους σκλάβους.

5. Ναυτότοποι και αλιεία στην Μεσόγειο, 18ος-19ος αι.

Διδάσκων: Νίκος Αλεβυζάκης

Το μάθημα εστιάζει στην ανάπτυξη και την ακμή της ναυτιλίας που εκτείνεται χρονικά στον 18^ο και κυρίως στον 19^ο αιώνα. Παρουσιάζονται τα ναυτιλιακά δίκτυα που είχαν αναπτυχθεί και κάλυπταν όλο το μεσογειακό κόσμο και την Μαύρη Θάλασσα και αναλύεται η οργάνωση και ο τρόπος λειτουργίας των θαλάσσιων επιχειρήσεων. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην περίπτωση της Ερμούπολης της Σύρου που αναδείχθηκε ως το μεγαλύτερο ελληνικό λιμάνι και ένας από τους βασικότερους διαμετακομιστικούς σταθμούς του θαλάσσιου εμπορίου της ανατολικής Μεσογείου. Τέλος, προσεγγίζεται ο χώρος της αλιείας, μέσα από το παράδειγμα των αλιευτικών επιχειρήσεων.

6. Μεταξύ Ανατολής και Δύσης: Ιστορία και έργο τέχνης

Διδάσκουσα: Μίρκα Παλιούρα

Η νομομοποιητική προσέγγιση της Αναγέννησης προς την όραση, ως επαρκούς αίσθησης για την πρόσληψη και αναπαράσταση του κόσμου, προσέφερε τη δυνατότητα εργαλειοποίησης του έργου τέχνης στον ευρωπαϊκό αλλά και στον ευρύτερο Μεσογειακό χώρο. Η αυτοτέλεια του έργου τέχνης ενίοτε περιορίζεται ή καταργείται καθώς προσφέρεται ως μέσο εγγραφής ποικίλων πολιτικών-κοινωνικών επιδιώξεων. Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστούν συγκεκριμένα έργα τέχνης στα οποία θα αναδειχθεί η σύνδεσή τους με γνωστά ιστορικά υποκείμενα στις αντίστοιχες ιστορικές περιόδους.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ <i>Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</i>	Παραδόσεις πρόσωπο με πρόσωπο / εξ αποστάσεως εκπαίδευση και υποστήριξη	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ <i>Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</i>	Πλατφόρμα σύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας Πλατφόρμα ασύγχρονης διδασκαλίας Χρήση power point, προβολή οπτικο-ακουστικού υλικού.	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ <i>Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασιών, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ. Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης σύμφωνα με τις αρχές του ECTS</i>	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις/παρακολούθηση, προετοιμασία, συμμετοχή	40
	Παρακολούθηση διαλέξεων από άλλα μαθήματα του ΠΜΣ στα οποία ο φοιτητής δεν αξιολογείται αλλά των οποίων η παρακολούθηση είναι υποχρεωτική	15
	Μελέτη βιβλιογραφίας	100
Ερευνητικές ασκήσεις	60	

	Συγγραφή τελικής εργασίας	120
	Συνεργασία με διδάσκοντες	40
	Σύνολο Μαθήματος	375 ώρες
<p align="center">ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ</p> <p><i>Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης</i></p> <p><i>Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύντομης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμίων, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες</i></p> <p><i>Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.</i></p>		
<p>Η γλώσσα αξιολόγησης είναι τα ελληνικά. Μέθοδοι αξιολόγησης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γραπτή εργασία • Ατομικές και ομαδικές ασκήσεις • Προφορικές παρουσιάσεις στην τάξη 		

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Η Μεγάλη Θάλασσα»: ιστοριογραφία, ετερότητες και αυτοπροσδιορισμοί

F. Braudel, *Η Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β' της Ισπανίας*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1991-1998.

F. Braudel, *Η Μεσόγειος: άνθρωποι και πολιτιστική κληρονομιά*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1990.

W. V. Harris, (επιμ.), *Rethinking the Mediterranean*, Oxford & New York: Oxford University Press, 2005.

P. Horden, N. Purcell, *Μεσόγειος πονηροδιάσκαλος*, Αθήνα: Οδυσσεάς, 2004.

H. Bhabha, *The Location of Culture*, London: Routledge, 1994.²

S. Greenblatt, *Cultural mobility. A Manifesto*, Cambridge University Press, 2010.

D. Abulafia, *Η Μεγάλη Θάλασσα: οι περιπέτειες των λαών της Μεσογείου*, Αθήνα: Ψυχογιός, 2021.

2. Από την οικονομία του εμπορίου στην οικονομία της παραγωγής

D. Abulafia, *Η Μεσόγειος στην Ιστορία*, Αθήνα: Πατάκης, 2004.

T.J. Dandeleat, J.A. Marino (επιμ.), *Spain In Italy. Politics, Society, And Religion 1500-1700*, Leiden-Boston: Brill, 2004.

R.A. Goldthwaite, *Wealth and Demand for Art in Italy, 1300-1600*, Βαλτιμόρη: The John Hopkins University Press, 1993.

F. Franceschi, L. Molà, «L'economia del Rinascimento», *Il Rinascimento italiano e l'Europa*, τ. 1, *Storia e storiografia*, M. Fantoni (επιμ.), Treviso: Fondazione Cassamarca, Angello Colla editore, 2005, σσ. 185-200.

L. Molà, *The Silk Industry of Renaissance Venice*, Baltimore & London: The John Hopkins University Press, 2000.

C. M. Cipolla, *Η Ευρώπη πριν από τη βιομηχανική επανάσταση. Κοινωνία και οικονομία 1000-1700 μ.Χ.*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1988.

A. Caracausi, "Wollen Manufacturing in the Early Modern Mediterranean (1550-1630): Changing Labour Relations in a Commodity Chain", *Micro-spatial Histories of Global Labour*, C. G. De Vito, A. Gerritsen (επιμ.), Cham: Springer, 2018.

3. Οι πόλεις -λιμάνια: Θεσσαλονίκη και Σμύρνη κατά τη νεότερη περίοδο (15ος-18ος αι.)

Ph. Kotzageorgis, "Christians and Muslims in an Ottoman City: the Formation of the Society of Early Ottoman Thessaloniki", *Études Balkaniques* 3 (2018), 423-456.

N. Σβορώνος, *Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης του 18^{ου} αιώνα*, Αθήνα 1979.

Ph.Kotzageorgis-D.Papastamatiou, "Wealth Accumulation in an Urban Context. The Profile of the Muslim Rich of Thessaloniki in the Eighteenth Century on the Basis of Probate Inventories", *Turkish Historical Review* 5/2 (2014), 165-199.

Έ. Φραγκάκη-Συρέττ, *Το εμπόριο της Σμύρνης το 18^ο αιώνα*, Αθήνα 2010.

E.Eldem-D.Goffman-B.Masters, *The Ottoman City Between East and West. Aleppo, Izmir and Istanbul*, Cambridge 1999.

4. Πειρατεία, κούρσος και δουλεμπόριο

F.Braudel, *Μεσόγειος*, τ. Β. *Συλλογικά πεπρωμένα*, Αθήνα 1997

Harlafti et als, *Corsairs and Piracy in the Eastern Mediterranean*, Athens 2016.

S. Laiou, "The Levends of the Sea in the Second Half of the 16th Century: Some Considerations", *Archivum Ottomanicum* 23 (2005/6), 234-247.

D. Panzac, *Barbary Corsairs. The End of a Legend, 1800-1820*, Leiden 2005

M. Greene, *Catholic Pirates and Greek Merchants: a Maritime History of the Mediterranean*, Princeton 2010

5. Ναυτότοποι και αλιεία στην Μεσόγειο, 18ος-19ος αι.

Κρεμμυδάς Βασίλης, *Ελληνική ναυτιλία 1776-1835*, τόμ. Β': *Οι μηχανισμοί*, εκδ. Ιστορικό Αρχείο Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1986.

Χαρλαύτη Τζελίνα, *Ιστορία της ελληνόκτητης ναυτιλίας, 19^{ος}-20^{ός} αιώνας*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2001.

Αγριαντώνη Χριστίνα – Δημητρόπουλος Δημήτρης (επιμ.), *Σύρος και Ερμούπολη. Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15^{ος} – 20^{ος} αι.*, εκδ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008.

Καρδάσης Βασίλης, *Σύρος. Σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου (1832-1857)*, εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, Αθήνα 2003.

Δημητρόπουλος Δημήτρης – Ολυμπίου Ευδοκία (επιμ.), *Ψαρεύοντας στις ελληνικές θάλασσες. Από τις μαρτυρίες του παρελθόντος στη σύγχρονη πραγματικότητα*, εκδ. Τετράδια Εργασία 33 – Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2010.

6. Μεταξύ Ανατολής και Δύσης: Ιστορία και έργο τέχνης

Boime, Albert. *Art in an Age of Revolution, 1750–1800*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.

Coons, Christian, and Michael Weber (eds), *Manipulation: Theory and Practice* (New York, 2014; online edn, Oxford Academic, 21 Aug. 2014), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199338207.001.0001>

Farago, Claire, and Robert Zwijnenberg, editors. “Front Matter.” *Compelling Visuality: The Work of Art in and out of History*, NED-New edition, University of Minnesota Press, 2003, pp. i–iv. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.cttttc70.1>.

Lacan Jacques, *The Seminar Book XI: The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*, ed. Jacques-Alain Miller, trans. Alan Sheridan, (New York: W.W. Norton & Company, 1998).

Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Α., «Τέχνη, Ιστορία Και Χρόνος», στο *Ιστορίας Μέρμνα, Τιμητικός Τόμος στον Καθηγητή Γεώργιο Ν. Λεοντσίνη*, ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2011, 321-335.